

Usoden odlok

Gospod načelnik oddelka za osnovni pouk je pod O. N. br. 12.950 z dne 26. II. 1937 izdal sledeči odlok:

Na osnovi § 163. zakona o narodnih šolah so predpisana pravila o polaganju učiteljskega izpita začasne učitelje(ice) narodnih šol, ki nimajo popolne kvalifikacije za stalne učitelje(ice) O. N. br. 39962 z dne 18. maja 1930.

S temi pravili je določen rok do 1. februarja 1931. leta, v katerem so imeli vsi učitelji učiteljske z nepopolno šolsko kvalifikacijo polagati dopolnilni učiteljski izpit v učiteljskih šolah, ki so imenovane v členu 3. omenjenih pravil. Določeni rok je potekel, a v zakonu o učiteljskih šolah ni z nobenim šom predvideno, da se smejo polagati dopolnilni izpiti. Po § 71. zakona o narodnih šolah se postav-

ljajo za učitelje oni kandidati, ki so dovršili državno učiteljsko šolo pri nas, a ne oni, ki so jo dovršili v inozemstvu.

Zaradi tega in na osnovi gornjega

odločka, da se odlok O. N. br. 43.575 z dne 23. julija 1936 ukine. (S tem odlokom se je ukinil dopolnilni izpit in se je zahtevalo polaganje diplomskega izpita, op. ured.)

Šef oddelka
za osnovnošolski pouk
Podpis.

S tem odlokom je kontraktualnemu učitelstvu onemogočen sprejem v državno službo. — Sekcija je ukrenila vse, kar je v njeni moči, da bi se še z letošnjim finančnim zakonom popravila ta krivica.

† Janez Levce

prvi upravitelj pomožne šole v Ljubljani.

10. marca 1937.

Danes popoldne bomo spremili na pokopališče k Sv. Križu Janeza Levca. Njegova življenjska pot je zlasti starejšim tovarišem znana, mlajša generacija pa ga je seveda poznala manj, saj je ob svoji smrti izpolnil že 82. leto. Zdi se mi, da te poti ne gre opisovati, saj je bila to običajna pot slovenskega učitelja: romanje iz kraja v kraj, na poti pa malo cvetja in dosti trnja.

Nazadnje se je ustavil kot šolski upravitelj na Prulah. Ko pa je bil pred 25 leti v Ljubljani osnovan prvi pomožni razred za slabo nadarjene otroke, je mestni svet določil prostor temu razredu na osnovni šoli na Prulah, a Janez Levce je postal tudi upravitelj pomožnega razreda, ki se je postopoma razširil v samostojno pomožno šolo.

Ko je Janez Levce prevzel vodstvo pomožne šole, gotovo že ni bil več v letih, ko se običajni človek, tudi učitelj, z veseljem ali vsaj z voljo poglubi v novo stroko, v novo delo. Toda Janez Levce je tedaj pokazal, koliko je v njem dispozicije za znanstvenika in raziskovalca, in vsi, ki smo ga s te strani bolje poznali, smo prepričani, da je zgrešil poklic. Saj ne mislim to dokazovati s tem, da je prevzel vodstvo pomožne šole. Toda z vodstvom je bilo zvezano mesto člana v strokovni izpraševalni komisiji za učitelje, ki so se hoteli posvetiti tej stroki specialnega šolstva. In tu, pri tem delu je pokazal Janez Levce za čuda veliko smisla za znanstveno poglobljanje v teoretična vprašanja. Kot član izpraševalne komisije je prevzel predmet: psihofiziologija govora in pisanja. Vse motnje in ovire govora in pisanja (afazije in agrafije) je do potankosti znanstveno proučil in sam izdelal k temu študiju potrebne skice. Večkrat je izjavil: »To me v resnici zanima.«

Isti dar poglobitve v predmet je pokazal tudi v svojem »Lepopisu«, knjigi, ki sicer da-

nes več ne ustreza duhu in zahtevam sodobne šole, a ne glede na to moramo priznati dosledno zamisel osnove, ki je vodila avtorja pri njeni izgradnji.

Se eno zanimivost naj omenim, ki je karakteristična za Janeza Levca: to je njegov šolski vrt. Ta vrt je bil prava podoba njegove originalnosti. Seveda, odklona z njegovo ureditvijo ni dosegel, saj to je bil vse prej kot vzoren šolski vrt. Toda kot rečeno: bil je priča njegove svovskosti. Tu si našel na primer vse vrste naših strupenih rastlin — vsake po en eksemplar —, vse redke cvetice in rastline naših logov in planin, ki so bile Levceve najboljše prijateljice.

Prepričana sem, da ko bi imel pokojnik drugo podlago in drugačne razvojne možnosti, bi zapustil lepo strnjeno delo, tako pa je stopala njegova darovitost na dan le v odlokih in je vse ostalo le v prvih klicah. Deležen je bil pač usode toliko naših ljudi: nadarjen človek mora ostati diletant, oni pa, ki imajo zveze ali denar, se lahko posvetijo študiju in se pririjejo v ospredje, kljub čisto prazni glavi in topemu srcu.

Kot človek je imel Janez Levce tako redke in dragocene lastnosti, da je ostal vsem, ki smo ga poznali, do konca v spominu kot svetel zgled, zlasti zato, ker take lastnosti danes naglo ginejo. Bil je vseskozi odkrit človek, ki v borbi s svojim nasprotnikom prav gotovo ni zakrivil nikdar niti enega zahrbtnega dejanja, ker tega njegov značaj ne bi zmoget, dasi je bil sam deležen marsikaterega sunka, ki je prišel od zadaj, da ga ni moget prestreči. Prav glede te poteze ni poznal kompromisa: v celoti je odklanjal vsakega, ki se mu je zdel zahrbtnoš ali klečeplazec. Zato ni imel veliko prijateljev, a v srcu ga je moral vsakdo spoštovati.

Resnica je: z Levcem lega v grob eden naših najmarkantnejših, a tudi najpoštenjših tovarišev.

A. V.

Učiteljski pokret Učiteljska izobrazba in življenje

II.

Dne 18. febr. t. l. je pod gornjim naslovom na tem mestu izšel članek, v katerem avtor — učitelj, ki še ni dolgo, kar je bil učiteljski — obeta razčleniti in prikazati obrazovni proces slovenskega učiteljskega ob posameznih predmetih. V prvem članku ob-

ravnava pedagogiko; ker pa se mi zdi, da bi bilo dobro, ako bi se vsakokrat oglašilo ob istem vprašanju čim več ljudi s svojimi mislimi, sem se namenil tudi sam, da k istemu vprašanju dodam tudi svoje misli, ki naj mišljenje mojega predhodnika le spopolnju-

sedaj urejujem praktični del, silno je narastel! mi pravi, »pa bom kmalu gotov«. Nova šola, življenjska šola v svoji jutranji zarji...

Pred dnevi pa sem Vranca ujel v studentski »Ljudski univerzi«, torej že izven doma. Predstavlja predavateljico M. S. polni dvorani. Z Vrancem sva po predavanju sedla bolj na kraj mize, že dolgo se nisva videla. Nisem vedel, s kakšno zvijačo bi začel, da ga dobim za razgovor, ali kakor pravijo »intervju«. Misli so se kar same sprožile, rasli so problemi, iz njih pa odgovori, izkušnje, doživlja, kdo jih nima v teh časih! Nekaj teh je dobilo tole podobo:

1. Kakšni so tvoji osebni vtisi o stremiljenjih slovenskega šolsko-reformnega pokreta v zadnjih desetih letih? To me zanima tem bolj, ker si sam stal ves čas v ospredju tega gibanja, predaval ob najrazličnejših prilikah ter študiral razmere pri nas in drugod.

Slovensko šolstvo — reformno gibanje — v kolikor sploh lahko o njem govorimo — v vsej poveljni dobi ni moglo priti do večjega razmaha. Iz lastne izkušnje veš, kakšno usodo so doživela prizadevanja posameznikov. Na moč smo se pred dobri desetletjem trudili, da bi šola ustrezala po svoji obliki, vsebini in idejni usmerjenosti zahtevam in potrebam poveljnega časa. Toda višje sile so vedno skrbele za to, da se je vsak pokret utesnil v okvir individualne dejavnosti... Zdi se mi, da je danes drugače! Saj nimaš v Sloveniji časopisa, ki ne bi od časa do časa kriknil v svet glas o nesodobnosti našega šolstva! Poklicani in nepoklicani skušajo popravljati organizatorične in pedagoške hibe stare šole. Vsi so si edini v tem, da »šola takšna, kakršna je, nima prave pravice do obstoja« (Uvodnik v »Slovincu«, 15. IX. 1936.) To je nekoliko zakasnelo — toda še vedno dragoceno priznanje, ki nas potrjuje v spoznanju, da so se vedno motili vsi oni, ki so pozabljali

jejo. Obenem želim, da se oglasijo še vsi drugi, ki čutijo potrebo. V obravnavanju je potreben neki red; prvi člankar je začel različne predmete pedagogike na našem učiteljskem, tudi sam bom ostal pri tem in se ostalega dotaknil le mimogrede.

a) Saj smo že na učiteljskem predobro čutili, da je izobrazba, katero so nam nudili, preravnana za naše potrebe in čisto celo napačna. Življenje izven šole je teklo drugače kot ono, o katerem smo se učili bodisi ob zgodovini, bodisi ob psihologiji, bodisi ob verouku. Ampak vse to smo dojmili le podzavestno, zavestno in s prepričanjem smo nezadostnost svoje učiteljske izobrazbe spoznali šele poslednja leta, ko smo ob spoznavanju življenja v vsej širini dobili ono osnovo, raz katere smo umeli in umevamo, kakšna je in kakšna naj bi bila učiteljeva izobrazba v sodobnosti.

Osnovna težava v današnjem obrazovni učiteljske ali učiteljskega je učni načrt. Kakor povsod v našem javnem življenju, je tudi učni načrt za učiteljska delo ljudi, ki današnjega časa, njegovih razmer in zahtev sploh ne razumeje, ne občujejo, nego krpaajo stare avstrijske učne načrte vsakokrat le z večjimi ali manjšimi popravki, ki se bistva ne tičejo. Tako vsebuje učni načrt za učiteljska obrazovni ideal, ki ni bil primeren niti za učitelja v času avstrijskih cesarjev, kaj šele danes. Ne poznajo novega gledanja — organsko celotnostnega — ne v zgodovini, ne v psihologiji, ne v pedagogiki, ne ob pouku jezika ali književnosti, nikjer. Ne poznajo svetovnega življenjskega dogajanja v resnici, ne domačega življenja. Obrazovni ideal v takem redu ne more biti drugačen kot je, dokler ne zavedo, da so njih misli podtaknjene, da niso zavestno lastne in čiste, nego izvirajo iz silnic, ki jih ustvarjajo razmere in okolnosti. V nedogled pa tega ne smemo dopuščati če nočemo, da bo naš kmet popolnoma na tleh in mu nihče niti povedal ne bo — zakaj je na tleh, in mu nihče niti svetovati ne bo mogel, kako naj si pomore. Vsak dan silneje čutimo, da je učitelj res lahko graditelj vasi, resnični vodnik, svetilnik. Žal, da s to izobrazbo, ki mu jo daje učiteljske, pri najboljši volji ne more to postati; saj ga ne nauči ne sociologije, ne psihologije, ne etike, ne ekonomije, nego v najboljšem primeru samo boljše metodiko čitalnega in računskega pouka... Narod pa se pogreza nepoučen v temo. Ne zanikavam vpliva splošno gospodarskih razmer, ki vodijo Slovence v nazadovanje, prepričan pa sem — svetli zgledi učiteljev mi pričaju — kaj vse kljub splošni depresiji lahko stori v vasi učitelj, ob čigar premestitvi si brišejo žene solze iz oči in iantje pobirajo podpise, da bi ga ne premeštiti... Ampak tak učitelj mora ali intuitivno ali pa iz knjig poznati psihologijo kmečkega življa, poznati vsa sodobna vprašanja, razlagati pravilno zgodovino in književnost in moralo, poznati gospodarska, biološka in družbena dejstva in če ga ni z njimi oplodil srečen slučaj, kdo ga bo? Učiteljske bi ga moralo, a ga ne. Tokrat bi se rad ustavljal zlasti ob psihologiji in omenil nekoliko misli, kako je in kako bi ne smelo biti.

b) Kolikor iz izkušnje vem, se razlaga pri nas ob predmetu psihologije ali Vebrova analitična psihologija (namenjena filozofom — teoretikom, ne praktikom) ali se prevaja kaka stara Hergetova psihologija ali pa podajajo skripta iz predavanj na višji pedagoški šoli, kjer se — podobno kot na univerzi — nova psihologija niti ne omenja ali kvečjemu mimogrede. Tako se zgodi, da je resnično, kar pravi avtor prvega istoimenskega članka, da je »psihologija danes na učiteljskem teoretično razpravljanje o abstraktnem človeku, ki živi

življenje med štirimi stenami... ter pisneni material v zvezkih je strogo teoretičen in za praktično uporabo nesposoben«. Popolnoma točno.

Ne zanikujem potrebe neke splošne psihologije, ki je tudi potrebna. Ampak ne sme se spuščati v analitične posameznosti. V treh mesecih mora biti obravnava, vse ostalo leto mora pa biti posvečeno praktični psihologiji! Obča psihologija bi morala imeti biološki fundament. Sodobno pojmovanje ne pozna prepada med dušo in telesom, oboje je nerazdružljiva enota, harmoničen sistem, ki kaže razklanost le v bolnih razmerah! Praktična psihologija bi morala biti »Menschenkenntnis«, ki bo vsebovala vse bistvene rezultate strukturne psihologije, behaviorizma, psihološke analize in individualne psihologije. Ta drugi del psihologije — učitelju najbolj potreben — bi moral vsebovati razen psiholoških, še ostala dejstva, ki so v najožji zvezi z človeško psiho in ki ustvarjajo n. pr. različne človeške značaje, menjavo značaja itd. To so razni biološki in ekonomsko socialni in kulturno prosvetni vplivi, za katere bi moral vedeti sleherni učitelj, če hoče umeti sebe in otroke v šoli ter ljudstvo izen šole in mu pomagati. Nehoter se ob tem spomnim, da nimamo Slovenci niti prevoda iz novejših smeri psihologije, kaj šele samostojnega dela, in vendar bi bila v tem naloga naših pedagogov-teoretikov, ki bi s tem zase in za učiteljstvo in ves narod več storili, kot store s kakim pregledom raznih psiholoških ali s teoretično analitičnimi razpravami in predavanji o pomenu psihologije za pedagogiko itd.

c) Pouk pedagogike je potreben enake vsestranske reforme, kot zgodovina pedagogike, kot sta opozorila tovariš in tovarišica že pred menoj. Obrazovne vrednote našega časa so seveda v bistvu one »večne«: delati dobro, počevati dobro, vzgajati dobro itd. To »dobro« je pa časovno in krajevno relativen pojem. In tako bo treba ustvariti sodobno vzgojeslovno knjigo, ki bo zastopala interese vsega naroda, in metoda, ki bodo v blagor vsemu narodu! Pri tem bo treba odkritosrčno povedati ves niz vprašanj, ki so s pedagoškimi v neposredni zvezi. Pri tem se mimo politike ne bo smelo iti, kajti ona ureja končno vsa naša prosvetna vprašanja. Zgrajena bo morala biti seve taka pedagogika na temeljih študija sodobnosti, podobno kot bi morala biti zgrajena zgodovina pedagogike na temeljih študija kulturno-socialno-ekonomskih razmer vsake dobe in dežele, kar bi naj vedeli zlasti vsi oni, ki mislijo pisati zgodovino slovenske pedagogike.

d) O vadnici bi le to pripomnil, da bi bilo nujno, da bi na njej učili le sodobni šolniki in to strnjeni pouk. Besede mičejo, vzgledi vlečejo, zlasti mladega človeka.

e) Hkrati bi rad avtorju prvega istoimenskega članka odgovoril na dve vprašanji. Vprašuje, če bodo učiteljski kaj slišali iz ankete o življenju otrok v dravski banovini. Odgovarjam: ne, in to radi tega, ker deloma anketa ni bila popolna, deloma, in to je največje, ker jo je le manjšina učiteljskega pravilno izpolnila, in tako bodo pretekla še leta, preden bomo dobili pravo sliko slovenskega otroka. Iz raziskavanj posameznikov vemo le to, da je slovenski otrok vedno manj zdrav in vedno bolj potreben telesne in duševne hrane in zlasti še obleke in obutve... Nadalje vprašuje člankar, da li bo pokazala naša univerza voljo za reševanje slovenskega šolskega vprašanja. To ni njena neposredna naloga, nego šele posredna, kajti naloga univerze je v bistvu, gojiti znanost. Pač pa bo tudi posredno koristila šele takrat, ko bo vladal na njej sodoben duh, sodobno razumevanje pedagoških vprašanj, kar pa je deloma odvisno od kakovosti naraščajca. deloma pa od

V jutranji zarji življenjske šole

Iz razgovora z Ernestom Vrancem, čigar knjiga »Osnove strnjenege šolskega dela v teoriji in praksi« bo kmalu na svetlem. Izda jo Slovenska šolska matica.

Menda ni slovenskega učitelja, ki bi ga vsaj po imenu ne poznal. Stotine učiteljev ga poznajo iz raznih tečajev, društvenih zborovanj, skupščin in sestankov, kjer je vselej zastavil svojo tehtno besedo, četudi je bila včasih obtežljiva in kritična, o problemih novega šolskega dela in življenja. Na stotine pisem, kart in dopisnic lahko najdeš tudi na njegovi pisalni mizi, saj so ga posamezniki od blizu in daleč pisмено (prav tovariško) vpraševali (tudi »bombardirali«) o najrazličnejših zadevah podrobnega šolskega dela. V nekaterih sezonah, zlasti po tečajih, so mu vprašanja n. pr. o učnih načrtih, delovnih knjigah, literaturi... kar »deževala« na mizo, da mu je bilo kar težko priti do vseh odgovorov. Dogodilo se mu je tudi, da bi včasih moral eno in isto soboto predavati kar na treh zborovanjih, da, kar v treh različnih krajih. Pa je znal vse tako urediti, da so bili z njim zadovoljni eni in drugi, stari in mlajši. Vmes je tudi pridno sodeloval v »Popotniku«, pa tudi drugih odborniških funkcij v znamenju izvenšolskega dela ni zanemarjal.

Letošnjo zimo pa je bilo Vranca bolj težko spraviti iz njegove sobe. »Knjigo piše in tolče na pisalni stroj«, je pravila njegova žena in sta odgovarjala njegova fantka včasih že kar na dvorišču. Včasih pa sem le vdrl v njegovo sobo. Pisalna miza mu je bila tako založena s knjigami, papirji in izrezki pa koncepti, da sem ga komaj istaknil za mizo. »Pravi Faust!«, ga potrepljam po rami. »Vidiš, teoretični del knjige je že pri kraju,

na vzročno povezanost šole s časom in prostorom! Danes ni več resnega človeka, ki bi ne videl, da nove življenjske potrebe, izpremenjeni gospodarski in socialni odnosi zahtevajo preosnovano današnje narodne šole. Kolikor je k temu spoznanju prispeval mladostni polet slovenskih borcev za šolsko preosnovo, o tem naj sodi zgodovina slovenskega šolstva! Naša naloga je, da vztrajamo!

2. Kaj veš povedati na kratko o vsebini svoje knjige in kakšnim vodilnim mislim si sledil pri pisanju? Slutim, da bo tvoje delo temeljito obracun s starimi »teorijami« in predsodki, ki živijo še iz preherbartovske dobe in jih ni lahko odpraviti.

V knjigi »Osnove strnjenege šolskega dela v teoriji in praksi« sem skušal zajeti vso problematiko današnjega časa. V zvezi s tem, kar sem Ti povedal že pri prvem vprašanju, dokazujem, da ne moremo obravnavati šole kot institucijo izven družbe, z izoliranim lastnim, neodvisnim življenjem. Pripisovati šoli neko pedagoško ali psihološko avtonomijo, se pravi postavljati ves problem na zgrešeno osnovo, ki bi rodila škodljive zaključke za vsak reformni ukrep. Zato gradim v knjigi pedagoško stavbo, ki se skuša v znamenju težnje po »totalnosti« včleniti v razvojne nujnosti in zakonitosti človeške družbe. S sociološkimi, psihološkimi, mladinoslovnimi in pedagoškimi osnovami prehajam na sodobno šolsko prakso pri nas in širom sveta ter prikazujem možnosti za organičen odnos šole do življenja, v kolikor je to danes mogoče. Delovni načrti in posnetki iz šolskega dela naj s 50 slikami, tabelami in diagrami pokažejo primere iz prakse, ki pa še ne pomenja končnega dognanja! — Vem, da bodo kritiki v tem ali onem gledanju na probleme našli kaj »spornega«. Toda meni gre za proučevanje šolstva v zvezi s pojavi človeške družbe in to v medsebojni odvisnosti in v razvoju!

K takemu realnemu naziranju me silijo proletarske razmere našega kraja, kjer imamo vedno več posla z reveži in brezposelnimi. Ljubzen do teh in do slovenskega naroda sploh mi je dramilna vero, da bo v razvoju prekaleno strnjeno šol. delo zbralo slovensko učiteljsko k razmišljanju danes, ko problem šolske reforme stoji z neodločljivo nujnostjo pred nami.

3. So ljudje, ki podcenjujejo vsako teoretičnost v znanstvenem delu in ki hočejo samo »praktičnost«. Brez višjih oporišč in res širokega znanja in razgleda vendar ni mogoče zajeti večjega dela. V kakšni obliki si torej ti povezal teorijo s prakso?

Omalovaževanju teorije sem posvetil v knjigi posebno poglavje, kjer odločno zavračam ono — sit vna verbo — bedasto zahtevo, da se učitelj naj vdaja zgolj — praktičnosti. Takim »čudakom« kličem v spomin citat:

»Mirovanje je smrt. le ritem je življenje. Toda nobena reforma, če noče biti brezplodna, ne sme prezreti osnovnih dejstev in zakonov. Kdor se od njih preve oddalji, izgubi zvezo in s tem tla pod nogami!«

Spoznanje, da je šola družbena funkcija, zahteva trdno podzidane osnove, ki sem jih že navedel. V znamenju sinteze odklanjam pa tudi golo pedagogiziranje in psihologiziranje v brezračnem prostoru! Morda se mi posreči »izmiriti« teorijo in prakso v neomajni celovitosti (»totalnosti«), kakor jo prinaša — časovno dogajanje.

4. Kako presojaš pedagoško literaturo drugih narodov o problemih strnjenege pouka ali bolje povedano: strnjenege šolskega dela?